

Sygn. akt **III AUa 1700/22**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 lutego 2024 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Marta Sawińska

Protokolant: Emilia Wielgus

po rozpoznaniu w dniu 21 lutego 2024 r. w Poznaniu na posiedzeniu niejawnym

sprawy **H. Ż.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.**

o świadczenie pieniężne

na skutek apelacji H. Ż.

od wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze

z dnia 28 listopada 2022 r. sygn. akt IV U 1136/22

oddala apelację.

	Marta Sawińska	

UZASADNIENIE

Odwołujący H. Ż. wystąpił przeciwko pozwanemu Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. z odwołaniem od decyzji z dnia 20.09.2022 r. znak (...) o odmowie prawa do świadczenia pieniężnego.

W uzasadnieniu odwołania podał, że nie zgadza się z wydaną decyzją. W jego ocenie jest osobą poszkodowaną za represje w okresie powojennym. Doznał ich będąc w zasadniczej służbie wojskowej w okresie PRL. Wobec niego zastosowano szczególny rodzaj represji z powodów politycznych. Wskazał wniosek dowodowy, wnosząc o przesłuchanie świadka.

Pozwany Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. w odpowiedzi na odwołanie i w toku postępowania domagał się oddalenia odwołania.

Zarzucił, iż wobec H. Ż. nie zachodzą żadne okoliczności wynikające z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 02.09.1994 r. o dodatku i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach i w zakładach wydobywania rud uranu (Dz.U. Nr 11, poz. 537).

Wyrokiem z dnia 28 listopada 2022 r. Sąd Okręgowy w Zielonej Górze oddalił odwołanie.

U podstaw powołanego rozstrzygnięcia leżą następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

Wnioskodawca H. Ż. urodził się w dniu (...) Mieszka w K.. Od dnia 01.06.2004 r. jest uprawniony do emerytury.

Decyzją Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych z dnia 24.10.2005 r. nr (...) przyznano H. Ż. uprawnienie do świadczenia pieniężnego w wymiarze 8 miesięcy za okres od 06.1944 r. do 01.1945 r.

Organ rentowy decyzją z dnia 03.11.2005 r. podjął wypłatę tego świadczenia wraz z należną emeryturą poczynając od dnia 01.07.2005 r. tj. 3 miesiące wstecz od daty zgłoszenia wniosku.

W dniu 09.09.2008 r. wnioskodawca wystąpił z wnioskiem o przyznanie prawa do ryczałtu energetycznego.

Wnioskodawca złożył odwołanie od tej decyzji. Wyrokiem z dnia 25.05.2009 r. sygn. akt IX U 56/09 Sąd oddalił odwołanie. Wnioskodawca wniósł apelację od w/w wyroku.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, sygn. akt III AUa 793/09 wyrokiem z dnia 05.11.2009 r. oddalił apelację. (dowód: akta Sądu Okręgowego w Zielonej Górze sygn. IX U 56/00).

W dniu 06.09.2022 r. wnioskodawca złożył wniosek o przyznanie mu dodatku do emerytury, decyzją z dnia 20.09.2022r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. odmówił prawa dodatku do emerytury. (dowód: akta ZUS).

Wnioskodawca H. Ż. odbył zasadniczą służbę wojskową w Jednostce Wojskowej (...) w S. w okresach od 31.03.1964 do 26.11.1965 r. Służył tam razem z J. C.. W trakcie służby kompania wnioskodawcy była kierowana do prac budowlanych i melioracyjnych.

(...) Pułk Obrony Terytorialnej – był oddziałem obrony terytorialnej ludowego Wojska Polskiego. Wojska obrony terytorialnej – część sił zbrojnych przeznaczona do prowadzenia działań taktycznych na obszarze kraju. Stanowiły je jednostki ogólnego przeznaczenia oraz ochrony i obrony obiektów formowane i wykorzystywane do samodzielnego prowadzenia walki, wsparcia działań wojsk operacyjnych oraz działań humanitarnych. (...) Pułk Obrony Terytorialnej został sformowany na podstawie rozkazu Ministra Obrony Narodowej Nr(...) z dnia 6 maja 1963 roku i zarządzenia Szefa Sztabu Generalnego WP Nr (...)z dnia 6 maja 1963 roku.

Jednostka została zorganizowana w terminie do dnia 30 maja 1963 roku, poza normą wojska, w S., według etatu pułku OT kategorii (...) Później oddział został dyslokowany do C..

W 1985 roku pułk został rozformowany na podstawie zarządzenia szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego z października 1984 roku. (dowód: - informacja z Wikipedii,

- dokumentacja o służbie wojskowej k. 15-28,

- zeznania świadka J. C. k. 29, 29v,

- zeznania wnioskodawcy H. Ż. k. 29v).

W tym stanie rzeczy Sąd I instancji uznał, że odwołanie nie jest zasadne.

Wskazywał na wstępie, że w dniu 06.09.2022r. wnioskodawca złożył wniosek o przyznanie dodatku do emerytury na podstawie zaświadczenia o odbyciu zasadniczej służby wojskowej przedkładając w poczet dowodu m.in. zaświadczenie Wojskowego Centrum Rekrutacji w Z. z dnia 30.08.2022 r., którym na podstawie art. 217 § 1 k.p.c. oraz art. 32 ust. 2 ustawy o obronie Ojczyzny i wojskowych dokumentów ewidencyjnych stwierdzono, że H. Ż. odbył zasadniczą służbę wojskową w (...) Pułku Obrony Terytorialnej w okresie od 31.03.1964r. do 30.11.1964r. i od 30.03.1965r. do 25.11.1965r.

Zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 02.09.1994 r. o dodatku i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach i zakładach wydobywania rud uranu (Dz.U. Nr 111, poz. 537) żołnierzom:

- 1) zastępczej służby wojskowej, którzy w latach 1949-1959 byli przymusowo zatrudniani w kopalniach węgla, kamieniołomach oraz w zakładach pozyskiwania i wzbogacania rud uranowych,
 - 2) z poboru w 1949 r., którzy byli wcieleni do ponadkontyngentowych brygad „Służby Polsce” i przymusowo zatrudniani w kopalniach węgla i kamieniołomach,
 - 3) przymusowo zatrudnianym w batalionach budowlanych w latach 1949-1959
- przysługuje, z zastrzeżeniem ust. 2, świadczenie pieniężne.

Świadczenie pieniężne, dodatek kompensacyjny oraz ryczałt energetyczny są przyznawane na podstawie zaświadczenia organu wojskowego potwierdzającego rodzaj i okres wykonywania przymusowego zatrudnienia w ramach zastępczej służby wojskowej, o której mowa w art. 1 ust. 1. Wydanie zaświadczenia powinno być poprzedzone zasięgnięciem przez organ wojskowy opinii właściwego stowarzyszenia zrzeszającego byłych żołnierzy górników bądź stowarzyszenia zrzeszającego byłych żołnierzy batalionów budowlanych. Opinia sporządzana jest nieodpłatnie (art. 5 omawianej ustawy).

Mając powyższe na uwadze pozwany organ rentowy prawidłowo przyjął, iż przedłożone przez wnioskodawcę zaświadczenie z dnia 30.08.2022 r. nie potwierdza żadnej z okoliczności wskazanych w art. 1 omawianej ustawy.

Trybunał Konstytucyjny w uchwale z dnia 14.11.1995 r. (sygn. akt W 5/95) wskazał, że dodatek pieniężny do emerytury lub renty, o którym mowa w art. 1 ust. 1 i art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 02.09.1994 r. o dodatku i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach i zakładach wydobywania rud uranu (Dz.U. Nr 111, poz.537) przysługuje żołnierzom wymienionym w art. 1 pkt 1 - za każdy pełny miesiąc trwania tej pracy, którzy zostali powołani do odbycia zasadniczej służby wojskowej w formie zastępczej służby wojskowej przed 31.12.1956 r., z wyłączeniem tych żołnierzy, którzy po 01.01.1957 r. ochotniczo kontynuowali zatrudnienie w kopalniach węgla, kamieniołomach i zakładach pozyskiwania oraz wzbogacania rud uranowych.

Wobec powyższego organ rentowy zasadnie zaskarżoną decyzją z dnia 20.09.2022r. odmówił prawa do doliczenia świadczenia pieniężnego.

Mając powyższe na uwadze na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalono odwołanie.

Apelację od powołanego orzeczenia wywiódł H. Ż., domagając się zmiany zaskarżonego wyroku oraz, jak ujął: „pozytywnego załatwienia”.

Apelujący podkreślał, że dla pozytywnego rozstrzygnięcia jego żądania istotna jest pominięta przez sąd I instancji jego praca na rzecz gospodarki narodowej („na korzyść PRL”) świadczona w ramach zasadniczej służby wojskowej w spornym okresie. W jego mniemaniu był ofiarą szczególnego rodzaju represji politycznych okresu powojennego, a nadto – „niewolnikiem i ofiarą systemu sądowego, który ma miejsce na dzień dzisiejszy”.

Do środka zaskarżenia dołączył pismo Filii nr 2 Archiwum Wojsk Lądowych z 3.04.2009 r. oraz wydruk ustawy z 14.08.2020 r. o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom zesłanym lub deportowanym przez władze ZSRR w latach 1936-1956.

We wniesionej odpowiedzi na apelację pozwany organ rentowy wniósł o jej oddalenie.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja H. Ż. jest bezzasadna.

Apelacja, choć nie zawiera formalnych zarzutów, skupia się na błędnej subsumcji ustalonego w sprawie stanu faktycznego pod odpowiednie normy prawa materialnego.

Wobec powyższego należy – za sądem I instancji – wskazać, że zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 02.09.1994 r. o dodatku i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach i zakładach wydobywania rud uranu (Dz.U. Nr 111, poz. 537) żołnierzom:

4) zastępczej służby wojskowej, którzy w latach 1949-1959 byli **przymusowo zatrudniani** w kopalniach węgla, kamieniołomach oraz w zakładach pozyskiwania i wzbogacania rud uranowych,

5) z poboru w 1949 r., którzy byli wcieleni do ponadkontyngentowych brygad „Służby Polsce” i **przymusowo zatrudniani** w kopalniach węgla i kamieniołomach,

6) **przymusowo zatrudnianym w batalionach budowlanych w latach 1949-1959**

- przysługuje, z zastrzeżeniem ust. 2, świadczenie pieniężne.

Świadczenie pieniężne, dodatek kompensacyjny oraz ryczałt energetyczny są przyznawane na podstawie zaświadczenia organu wojskowego potwierdzającego rodzaj i okres wykonywania **przymusowego zatrudnienia** w ramach zastępczej służby wojskowej, o której mowa w art. 1 ust. 1. Wydanie zaświadczenia powinno być poprzedzone zasięgnięciem przez organ wojskowy opinii właściwego stowarzyszenia zrzeszającego byłych żołnierzy górników bądź stowarzyszenia zrzeszającego byłych żołnierzy batalionów budowlanych. Opinia sporządzana jest nieodpłatnie (art. 5 omawianej ustawy).

Aby ustalić krąg osób uprawnionych do świadczeń przewidzianych ustawą konieczne staje się sięgnięcie do wykładni historycznej tychże uregulowań.

Dokumenty Ministerstwa Obrony Narodowej stwierdzają kierowanie już od roku 1949 wytypowanych przez byłe wojskowe komendy rejonowe mężczyzn w wieku poborowym do spełniania obowiązku służby wojskowej w formie zastępczej służby wojskowej przez przymusowe zatrudnianie w niektórych zakładach pracy. W rozkazie Ministerstwa Obrony Narodowej z dnia 5 sierpnia 1949 r. nakazano "w celu zapewnienia wykonania planu dostaw węgla na potrzeby wojska" powołanie dodatkowo 4.000 poborowych i po krótkim przeszkoleniu oddanie do dyspozycji ówczesnego Ministerstwa Górnictwa i Energetyki dla zatrudnienia ich w kopalniach węgla.

Ustawowe uregulowanie takiej praktyki nastąpiło w dniu 4 lutego 1950 r. w ustawie o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. Nr 6, poz. 46), która wprowadzając dwuletnią zastępczą służbę wojskową zdefiniowała ją jednocześnie jako polegającą na "odbywaniu wyszkolenia wojskowego oraz na wykonywaniu pracy potrzebnej dla celów obrony Państwa i realizacji narodowych planów gospodarczych" (art 49). Na podstawie uchwały nr 287 Prezydium Rządu z dnia 14 kwietnia 1951 r., zorganizowane pododdziały zastępczej służby wojskowej, aż do roku 1955 stanowiły wydzielony organizacyjnie pion w ówczesnej Powszechnej Organizacji "Służba Polsce". Przymusowe zatrudnianie żołnierzy nastąpiło w rezultacie porozumień Powszechnej Organizacji "Służba Polsce" albo resortu Obrony Narodowej z byłymi ministerstwami: Górnictwa (kopalnie węgla), Przemysłu Ciężkiego (zakłady pozyskiwania i wzbogacania uranu - od czerwca 1950 r. do listopada 1951 r.) oraz Transportu Drogowego i Lotniczego (kamieniołomy). Żołnierze podlegali dyscyplinie wojskowej, właściwości sądownictwa wojskowego za przestępstwa, obowiązały ich zarządzenia i rozkazy przełożonych. Za wykonywaną przymusowo pracę otrzymali oni m.in. uposażenie według przepisów wojskowych, a nadto wynagrodzenie za pracę obliczone według układów zbiorowych (zakłady pracy potracąły im ryczałt według rzeczywistych kosztów utrzymania i umundurowania żołnierza).

Jak podkreślił ustawodawca w preambule ustawy z dnia 2 września 1994 r., opisane przymusowe zatrudnianie stanowiło w latach 1949-1956 "szczególny rodzaj represji".

Zasady kwalifikowania i powoływania poborowych oparte na ówczesnych kryteriach "pochodzenia społecznego, oblicza politycznego i moralnego oraz przeszłości politycznej" były ukrywane przed społeczeństwem jako wyższy stopień tajemnicy państwowej ("ściśle tajne").

W końcu 1955 r. uchwałą nr 815/55 Prezydium Rządu z dnia 15 października 1955 r. w byłym resorcie Górnictwa Węglowego utworzono Wojskowy Korpus Górniczy, na bazie istniejących pododdziałów zastępczej służby wojskowej, w dalszym ciągu "w celu przyspieszenia realizacji narodowych planów gospodarczych i rozwoju produkcji węgla kamiennego". Wojskowy Korpus Górniczy stanowił jednostkę wojskową, w której w zakresie służby wojskowej obowiązały wszystkie przepisy wojskowe. W roku 1956 zapoczątkowano w stosunku do tychże żołnierzy przedterminowe zwolnienia (np. jedynych żywicieli rodzin).

Kolejne, późniejsze zarządzenia Sztabu Generalnego nakazywały wcielanie poborowych do Wojskowego Korpusu Górniczego na ogólnie przyjętych zasadach, jak do pozostałych jednostek wojskowych, a "przede wszystkim tych, którzy podczas poboru ochotniczo zgłaszali się do tej służby". Ostatnie pododdziały Wojskowego Korpusu Górniczego zostały zlikwidowane we wrześniu 1959 r., co pozostawało w związku z ratyfikacją przez Polskę w dniu 23 czerwca 1958 r. Konwencji nr 29 MOP dotyczącej pracy przymusowej lub obowiązkowej (Dz. U. z 1959 r. Nr 20, poz. 122).

Tymczasem w sprawie niniejszej odwołujący niewątpliwie nie należy do kręgu adresatów tej ustawy, albowiem – jak słusznie wskazywał Sąd Okręgowy – z zaświadczenia Wojskowego Centrum Rekrutacji w Z. z dnia 30.08.2022 r., wydanego na podstawie art. 217 § 1 k.p.c. oraz art. 32 ust. 2 ustawy o obronie Ojczyzny i wojskowych dokumentów ewidencyjnych wynika, że H. Ż. odbył zasadniczą służbę wojskową w (...) Pułku Obrony Terytorialnej w okresie od 31.03.1964r. do 30.11.1964r. i od 30.03.1965r. do 25.11.1965r.

W trakcie służby kompania wnioskodawcy była kierowana do prac budowlanych i melioracyjnych. (...) Pułk Obrony Terytorialnej – był oddziałem obrony terytorialnej ludowego Wojska Polskiego. Wojska obrony terytorialnej – część sił zbrojnych przeznaczona do prowadzenia działań taktycznych na obszarze kraju. Stanowiły je jednostki ogólnego przeznaczenia oraz ochrony i obrony obiektów formowane i wykorzystywane do samodzielnego prowadzenia walki, wsparcia działań wojsk operacyjnych oraz działań humanitarnych. (...) Pułk Obrony Terytorialnej został sformowany na podstawie rozkazu Ministra Obrony Narodowej Nr (...) z dnia 6 maja 1963 roku i zarządzenia Szefa Sztabu Generalnego WP Nr (...) z dnia 6 maja 1963 roku.

Jednostka została zorganizowana w terminie do dnia 30 maja 1963 roku, poza normą wojska, w S., według etatu pułku OT kategorii (...) Później oddział został dyslokowany do C..

Nie wykazano więc by odwołujący był kierowany do odbycia zastępczej służby wojskowej przez przymusowe zatrudnianie w ściśle określonych zakładach pracy (w rozkazie Ministerstwa Obrony Narodowej z dnia 5 sierpnia 1949 r. nakazano "w celu zapewnienia wykonania planu dostaw węgla na potrzeby wojska" powołanie dodatkowo 4.000 poborowych i po krótkim przeszkoleniu oddanie do dyspozycji ówczesnego Ministerstwa Górnictwa i Energetyki dla zatrudnienia ich w kopalniach węgla). Podobnie - pismo Filii nr 2 Archiwum Wojsk Lądowych z 3.04.2009 r. zawiera adnotację : „posiadane dokumenty nie zawierają informacji o kierowaniu żołnierzy służby zasadniczej do pracy na rzecz gospodarki narodowej”.

Mając na uwadze całość przywołanej argumentacji orzeczono o oddaleniu apelacji H. Ż. jako bezzasadnej na podstawie art.385 k.p.c.

	Marta Sawińska	